

คดีอาญา · กรกฎาคม 2569

เช็คแดง : เมื่อไหร่เป็นคดีอาญา และ เมื่อไหร่เป็นแค่หนี้ทางแพ่ง

เช็คแดงไม่ได้เป็นความผิดอาญาทุกใบ กฎหมายกำหนดว่าต้องเป็นเช็คที่ออกเพื่อชำระ “หนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย” บทความนี้อธิบายองค์ประกอบตาม พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 เหตุใดเช็คค่าประกันจึงไม่ เป็นความผิด กำหนดสามเดือนที่เริ่มนับจากวันธนาคารปฏิเสธ และเหตุใดใบคืนเช็คจึง สำคัญที่สุด



นายเป็นหิ่ง

Co Founder and Managing Partner

ใบอนุญาตทนายความเลขที่ 3540/2561

สารบัญ

1	เช็คแต่งไม่ได้เป็นความผิดอาญาทุกใบ (ความเข้าใจผิดข้อแรก)	3
2	องค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 (สี่ชั้นที่ต้องผ่านครบ)	4
3	ชั้นที่หนึ่ง หนี้ต้องมีอยู่ก่อนออกเช็ค	5
4	ชั้นที่สอง หนี้ต้องบังคับได้ตามกฎหมาย	5
5	ดอกเบี้ยเกินอัตรา แยกได้กับแยกไม่ได้ให้ผลต่างกัน	6
6	เช็คคู่ประกัน จุดที่คดีอาญาส่วนใหญ่ตกม้าตาย	7
7	แม้ไม่ผิดอาญา ก็ยังรับผิดทางแพ่งตามเช็ค	8
8	ตารางเปรียบเทียบ เป็นความผิดอาญา หรือเป็นแค่หนี้ทางแพ่ง	8
9	ถ้าหนี้เดิมถูกแปลงเป็นหนี้ใหม่ ผลอาจเปลี่ยน	9
10	วันที่ความผิดเกิด ไม่ใช่วันที่ลงในเช็ค	10
11	ใบคืนเช็ค เอกสารที่สำคัญที่สุดในวันที่เช็คแต่ง	10
12	สามเดือน นาฬิกาที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะเดินอยู่	11
13	ยื่นเช็คใหม่อีกครั้งไม่ทำให้เวลาเริ่มนับใหม่	12
14	ยอมความได้ และการชำระเงินทำให้คดีเลิกัน	13
15	เส้นทางแพ่ง เช็คคืออะไรและใครต้องรับผิดชอบ	14
16	กำหนดเวลายื่นเช็ค และเช็คที่ค้างไว้นานเกินไป	14
17	อายุความฟ้องคดีแพ่งตามเช็ค	15
•	คำถามที่พบบ่อย	16
•	สรุป	18
•	สิ่งที่ควรทำต่อไป	19
•	อ้างอิงท้ายเล่ม	20
•	จดหมายจากผู้เขียน	22

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ของบทความบนเว็บไซต์ <https://dap-resolution.com/insights/bounced-cheque/>

ทุกคนรู้ไหมครับว่า เช็คนที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินไม่ได้กลายเป็นคดีอาญาทุกใบ หลายคนเข้าใจว่าพอเช็คแดงก็แจ้งความได้เลย แต่กฎหมายวางเงื่อนไขไว้ก่อนถึงขั้นนั้น และเงื่อนไขที่ชี้ขาดที่สุดกลับเป็นเรื่องที่คนมองข้าม คือ “เช็คใบนั้นออกมาเพื่ออะไร” ไม่ใช่แค่ว่าเงินในบัญชีมีหรือไม่มี

คนที่เข้าใจความต่างนี้จะรู้ตั้งแต่วันแรกว่าเรื่องของตัวเองอยู่ในเส้นทางไหน ควรเก็บเอกสารอะไร และมีกรอบเวลาอะไรที่เดินอยู่ ส่วนคนที่ไม่รู้ มักเก็บเช็คไว้เฉย ๆ หลายเดือนเพราะคิดว่ายังไม่รับ หรือเข้าใจว่าถ้าไม่เป็นความผิดอาญาก็แปลว่าเรียกเงินคืนไม่ได้เลย ซึ่งไม่ถูกทั้งสองแบบ

ในบทความนี้ผมจะมาอธิบายให้ฟังแบบเข้าใจง่าย ๆ ว่า ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 มีองค์ประกอบอะไร เหตุใดเช็คที่ให้ไว้เป็นหลักประกันจึงไม่เป็นความผิดอาญา ทำไมกำหนดสามเดือนเริ่มนับจากวันที่ธนาคารปฏิเสธ เส้นทางแพ่งเหลืออะไรอยู่ และวันที่เช็คแดงควรทำอะไรกับ “ใบคืนเช็ค” ครับ

บทที่ 1

เช็คแดงไม่ได้เป็นความผิดอาญาทุกใบ (ความเข้าใจผิดข้อแรก)

กฎหมายฉบับที่ใช้อยู่ไม่ได้ลงโทษการที่เงินในบัญชีไม่พอเพียงอย่างเดียว แต่ลงโทษการใช้เช็คในลักษณะที่ทำให้เจ้าหนี้เชื่อว่าจะได้เงิน ทั้งที่ตั้งใจไม่ให้ได้

จุดที่ต่างจากที่คนคิดอยู่ในถ้อยคำสั้น ๆ ว่า “หนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย” ถ้อยคำนี้เป็นองค์ประกอบความผิด ถ้าขาดไปก็ไม่ใช่ความผิด ไม่ว่าจะเป็นเงินในบัญชีจะเป็นศูนย์หรือบัญชีถูกปิดไปแล้ว นี่คือเหตุผลที่คดีเช็คจำนวน

ไม่น้อยจบลงด้วยการยกฟ้องครับ

บทที่ 2

องค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 (สี่ชั้นที่ต้องผ่านครบ)

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้¹

1. มีหนี้อยู่ก่อนแล้ว และเช็คออกมาเพื่อชำระหนี้นั้น
2. หนี้นั้นบังคับได้ตามกฎหมาย ไม่ใช่หนี้ที่ฟ้องร้องไม่ได้หรือตกเป็นโมฆะ
3. มีลักษณะหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตาม (1) ถึง (5)
4. มีการยื่นเช็คโดยชอบด้วยกฎหมาย และธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน

ข้อสังเกต

เจตนาตามอนุมาตรา (1) ถึง (5) เป็นเรื่องที่มาทีหลัง ต้องผ่านชั้นเรื่องหนี้ให้ได้ก่อนเสมอ

¹ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 บัญญัติว่า

มาตรา ๔ ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายโดยมีลักษณะหรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) เจตนาที่จะไม่ให้เกิดการใช้เงินตามเช็คนั้น
- (๒) ในขณะที่ออกเช็คนั้นไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- (๓) ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็คนั้น
- (๔) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้
- (๕) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ให้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

บทที่ 3

ชั้นที่หนึ่ง หนังสือมีอยู่ก่อนออกเช็ค

ศาลอ่านคำว่า “หนังสือมีอยู่จริง” ก่อนข้างเคร่งครัด คือต้องมีหนังสือที่จะต้องชำระกันอยู่ก่อน แล้วจึงออกเช็คมาชำระหนังสือก่อนนั้น ถ้าหนังสือเกิดขึ้นในวินาทีเดียวกับที่ส่งมอบเช็ค ก็ไม่เข้าองค์ประกอบ

กรณีคลาสสิกคือการนำเช็คไปแลกเงินสด คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1518/2535² ซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ อธิบายว่าก่อนออกเช็คคู่กรณีหาหนังสือต่อกันไม่ จึงมิใช่การออกเช็คเพื่อชำระหนังสือที่มีอยู่จริง แนวเดียวกันอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2088/2535³ เหตุผลปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติเอง ที่ต้องการให้ชัดแจ้งว่าเช็คที่จะมีความผิดต้องออกเพื่อให้มีผลผูกพันและบังคับชำระหนี้ได้ตามกฎหมายเท่านั้นครับ

บทที่ 4

ชั้นที่สอง หนังสือบังคับได้ตามกฎหมาย

หนังสือ “มีอยู่จริง” ในความรู้สึกของคู่กรณี แต่ “บังคับไม่ได้” ตามกฎหมาย ซึ่งผลก็เท่ากับขาดองค์ประกอบความผิดเช่นกัน

ตัวอย่างที่ชัดเจนในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5829/2540⁴ คดีนั้นมีสัญญากู้เป็นหนังสือ แต่ปิดอากรแสตมป์โดยไม่ได้ขีดฆ่า จึงถือว่าไม่ปิดแสตมป์บริบูรณ์และรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีแย้งไม่ได้ เมื่อไม่มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมที่ใช้ได้

² คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 1518/2535

³ คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2088/2535

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 5829/2540

หนี้เงินกู้เกินห้าสิบบาทจึงบังคับไม่ได้ การออกเช็คชำระหนี้นั้นย่อมขาดองค์ประกอบความผิด และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 894/2539⁵ ย้ำว่าเมื่อไม่ได้นำสืบว่าเช็คออกเพื่อชำระหนี้ที่บังคับได้ ก็ไม่เป็นความผิดตาม พ.ร.บ. ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4

บทที่ 5

ดอกเบี้ยเกินอัตรา แยกได้กับแยกไม่ได้ให้ผลต่างกัน

ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2086/2545⁶ เชื้อระบุสามแสนบาท แต่มูลหนี้จริงมีเพียงสองแสนบาท ส่วนที่เหลือเป็นดอกเบี้ยเกินอัตราซึ่งแยกออกจากต้นเงินไม่ได้ ศาลวินิจฉัยว่าส่วนเกินตกเป็นโมฆะฟ้องบังคับมิได้ การออกเช็คนั้นจึงไม่เป็นความผิด แนวเดียวกันอยู่ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2502/2534⁷ และที่ 634/2518⁸

แต่ไม่ใช่ทุกกรณีที่ดอกเบี้ยเกินอัตราจะทำให้พ้นความผิด ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7909/2543⁹ ศาลแยกได้ว่าเช็คพิพาทชำระต้นเงินห้าแสนบาท ส่วนดอกเบี้ยเป็นคนละส่วน เมื่อเช็คใบที่ฟ้องไม่ได้รวมดอกเบี้ยที่มีชอบไว้ ก็ยังเป็นการออกเช็คชำระหนี้ที่บังคับได้ เส้นแบ่งจึงอยู่ที่ว่า “แยกต้นเงินกับดอกเบี้ยออกจากกันได้หรือไม่” ครับ

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 894/2539

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2086/2545

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2502/2534

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 634/2518

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7909/2543

บทที่ 6

เช็คค่าประกัน จุดที่คดีอาญาล้วนใหญ่ตกม้าตาย

นี่คือหัวใจสำคัญของเรื่องนี้ เพราะธรรมเนียมการค้าจำนวนมากใช้เช็คเป็น “หลักประกัน” ไม่ใช่ “การชำระหนี้” เช่น ให้เช็คไว้เพื่อลูกค้าไม่จ่ายค่าสินค้า หรือเซ็นเช็คแนบไว้กับสัญญาคู่เพื่อให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2542¹⁰ วางหลักไว้ชัด สัญญาคู่ระบุว่าผู้กู้ได้นำเช็คหนึ่งฉบับให้ผู้ให้กู้ยึดไว้เป็นประกัน ศาลวินิจฉัยว่าข้อความนี้มีความหมายชัดแจ้งว่าเช็คนั้นเป็นหลักประกันการชำระหนี้ มิใช่เช็คที่ออกเพื่อชำระหนี้ จึงไม่มีความผิดตาม พ.ร.บ. ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 และแม้ภายหลังจะขอผิดผ่อนชำระเงินต้นและขอให้เจ้าหน้อย่านำเช็คไปเรียกเก็บ ก็ไม่ทำให้กลับมามีความผิด

แนวนี้อันไปถึงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 862/2512¹¹ ซึ่งวินิจฉัยว่าการออกเช็คเพื่อใช้แทนสัญญาคู่ไม่ใช่การออกเช็คเพื่อชำระหนี้ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2570/2526¹² ซึ่งผู้รับเช็คทราบว่ายัญชีถูกปิดแล้ว การรับเช็คไว้มิใช่เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ แต่รับไว้เพื่อเป็นประกันและเพื่อบีบบังคับให้ชำระหนี้ ศาลวินิจฉัยว่าไม่เป็นความผิด ผมย้ำจุดนี้เพราะมันตัดทั้งสองทางครับ

10. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2542

11. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 862/2512

12. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2570/2526

บทที่ 7

แม้ไม่ผิดอาญา ก็ยังรับผิดทางแพ่งตามเช็ค

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 452/2552¹³ เป็นกรณีออกเช็คเพื่อประกันค่าสินค้าที่ลูกค้าสั่งซื้อ ศาลวินิจฉัยว่าตราบิตที่ยังไม่มีการชำระค่าสินค้า ผู้ออกเช็คก็ยังคงต้องรับผิดชอบหนี้ตามเช็คนั้น และอธิบายว่าที่ไม่ต้องรับผิดทางอาญาเป็นเพราะเช็คที่ออกมิใช่เช็คเพื่อชำระหนี้อันเป็นองค์ประกอบของความผิด แต่ความรับผิดชอบผู้ทรงเช็คในทางแพ่งยังอยู่

นี่คือเหตุผลที่อย่ารีบสรุปว่า “ไม่เป็นคดีอาญา” เท่ากับ “ทำอะไรไม่ได้” เพราะสองเรื่องนี้เดินแยกกันมาตั้งแต่ต้น

บทที่ 8

ตารางเปรียบเทียบ เป็นความผิดอาญา หรือเป็นแค่หนี้ทางแพ่ง

ตารางนี้เป็นภาพหลักการ ไม่ใช่การประเมินเรื่องของใครโดยเฉพาะ เพราะข้อเท็จจริงที่ต่างกันเล็กน้อยเปลี่ยนผลได้

¹³. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 452/2552

ประเด็น	เข้าข่ายความผิดอาญาได้	เป็นเรื่องทางแพ่งเท่านั้น
ที่มาของหนี้	มีหนี้อยู่ก่อน แล้วออกเช็คมาชำระ	หนี้เกิดพร้อมการส่งมอบเช็ค เช่น แลกเงินสด
วัตถุประสงค์ของเช็ค	ให้ไว้เพื่อชำระหนี้	ให้ไว้เป็นหลักประกันการชำระหนี้
สภาพของหนี้	บังคับได้ มีหลักฐานที่รับฟังได้	บังคับไม่ได้ หรือมีดอกเบี้ยเกินอัตราที่แยกไม่ออก
กรอบเวลาที่ต้องระวัง	ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันธนาคารปฏิเสธ	อายุความฟ้องผู้สั่งจ่ายตามเช็คหนึ่งปี
ความรับผิด	มีทั้งทางอาญาและทางแพ่ง	ไม่มีทางอาญา แต่ทางแพ่งยังอยู่

บทที่ 9

ถ้าหนี้เดิมถูกแปลงเป็นหนี้ใหม่ ผลอาจเปลี่ยน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2921/2540¹⁴ อธิบายกลไกนี้ไว้ชัด ศาลวินิจฉัยว่าการนำเช็คไปแลกเงินสดไม่เป็นความผิด แต่เมื่อเช็คนั้นไม่มีการใช้เงิน ย่อมเกิดเป็นหนี้ระหว่างคู่กรณีตามจำนวนเงินในเช็ค ต่อมาคู่กรณีแปลงหนี้ตามเช็คมาเป็นหนี้ตามสัญญากู้ยืม แล้วออกเช็คฉบับใหม่ชำระหนี้ตามสัญญานั้น เช็คใบใหม่จึงถือว่าออกเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย และเป็นความผิดได้

เห็นไหมครับว่าเรื่องนี้ไม่ได้อยู่ที่ตัวเงิน แต่อยู่ที่ “ลำดับเวลาและเอกสารที่ทำกันไว้” ล้วน ๆ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ผมมักบอกว่าย่าทิ้งเอกสารเก่า แม้เรื่องจะจบไปแล้ว

¹⁴. คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2921/2540

บทที่ 10

วันที่ความผิดเกิด ไม่ใช่วันที่ลงในเช็ค

กฎหมายใช้วันที่คนละวันสำหรับคนละเรื่อง ถ้าจับสลับกัน กรอบเวลาที่คำนวณไว้จะผิดทั้งหมด ในด้านหนึ่ง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5829/2540 วางหลักว่าวันออกเช็คตามพระราชบัญญัตินี้คือวันที่ลงในเช็ค ส่วนวันที่เขียนเช็คหาใช้วันออกเช็คไม่ ซึ่งสำคัญกับเช็คลงวันที่ล่วงหน้า

ในอีกด้าน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 150/2550¹⁵ วินิจฉัยว่าความผิดตาม พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 เกิดขึ้นเมื่อธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน มิใช่วันที่ลงในเช็ค พุดง่าย ๆ คือวันที่ลงในเช็คตอบว่า “ออกเช็คเมื่อไหร่” ส่วนวันที่ธนาคารปฏิเสธตอบว่า “ความผิดเกิดเมื่อไหร่” และนาฬิกาสามเดือนเดินจากวันหลังครับ

บทที่ 11

ใบคืนเช็ค เอกสารที่สำคัญที่สุดในวันที่เช็คแดง

ถ้าจะให้ผมเลือกสิ่งเดียวที่ผู้ทรงเช็คควรทำในวันที่รู้ว่าเช็คเรียกเก็บไม่ได้ ผมจะเลือกการขอ “ใบคืนเช็ค” จากธนาคารและเก็บต้นฉบับไว้ พร้อมเก็บตัวเช็คคืนมาด้วย เพราะใบคืนเช็คระบุทั้งวันที่ธนาคารปฏิเสธอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นวันตั้งต้นนับกรอบเวลา และระบุเหตุผลที่ปฏิเสธ เช่น เงินในบัญชีไม่พอ โปรตติดต่อผู้สั่งจ่าย หรือบัญชีปิดแล้ว ซึ่งชี้ไปยังลักษณะการกระทำตามอนุมาตราที่ต่างกัน

¹⁵. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 150/2550

ที่ต้องระวังคือการปฏิเสธไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7501/2544¹⁶ วินิจฉัยว่าแม้ธนาคารปฏิเสธด้วยวาจา ก็ต้องถือว่าปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คแล้ว เพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติว่าการปฏิเสธต้องทำเป็นหนังสือ ในคดีนั้นผู้เสียหายร้องทุกข์เมื่อพ้นสามเดือน คดีจึงขาดอายุความ แปลว่าอย่ารอให้ได้กระดาษก่อนจึงนับวันครับ

บทที่ 12

สามเดือน นาฬิกาที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าเป็นอยู่

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้^{17 18}

อ่านสองมาตรานี้ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 150/2550 จะเห็นว่าสามเดือนเริ่มนับจากวันที่ธนาคารปฏิเสธ ไม่ใช่วันที่ลงในเช็ค และไม่ใช่วันที่ตกลงกันครั้งสุดท้ายว่าจะจ่ายเมื่อไหร่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 588/2546¹⁹ ชี้อีกจุดที่คนเข้าใจผิดกันมาก คือประมวลกฎหมายอาญามีบัญญัติเรื่องอายุความไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ไม่มีบทเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงอย่างที่มิในทางแพ่ง ในคดีนั้นแม้ยื่นฟ้องต่อศาลหนึ่งไว้ในกำหนด แต่ศาลนั้นไม่มีเขตอำนาจและจำหน่ายคดีไป เมื่อไปฟ้องศาลที่มีเขตอำนาจอีกครั้งเมื่อพ้นกำหนด สิทธินำคดีอาญามาฟ้องก็ระงับไป

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7501/2544

¹⁷ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 5 บัญญัติว่า

มาตรา ๕ ความผิดตามมาตรา ๔ เป็นความผิดอันยอมความได้

¹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 บัญญัติว่า

มาตรา ๙๖ ภายใต้นับกับมาตรา ๙๕ ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 588/2546

บทที่ 13

ยื่นเช็คใหม่อีกครั้งไม่ทำให้เวลาเริ่มนับใหม่

วิธีคิดที่ดูสมเหตุสมผลแต่ผิดกฎหมาย คือผู้ทรงนำเช็คไปเรียกเก็บ ธนาคารปฏิเสธ แล้วรอผู้ออกเช็คติดต่อกลับ ต่อมานำเช็คใบเดิมไปเรียกเก็บอีกครั้ง แล้วเข้าใจว่าสามเดือนเริ่มนับจากการปฏิเสธครั้งหลัง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1983/2521²⁰ วินิจฉัยว่าการยื่นเรียกเก็บเงินใหม่ไม่ทำให้อายุความเริ่มนับใหม่ เพราะเป็นความผิดอันเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 984/2535²¹ ไปไกลอีกชั้น คดีนั้นผู้ออกเช็คแก้ไขวันเดือนปีในเช็คแล้วมอบให้ไปเรียกเก็บอีกครั้ง แต่ธนาคารปฏิเสธเช่นเดิม ศาลวินิจฉัยว่าจะถือว่าเป็นการกระทำผิดครั้งใหม่ไม่ได้ ทำนองเดียวกัน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2380/2517²² วินิจฉัยว่าเมื่อธนาคารปฏิเสธในการยื่นครั้งแรกแล้ว ถือว่าความผิดเกิดขึ้นและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตั้งแต่วันนั้น สิ่งที่ควรได้จากหัวข้อนี้คือการจดวันแรกที่ธนาคารปฏิเสธไว้ให้ชัดเจน

^{20.} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1983/2521

^{21.} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 984/2535

^{22.} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2380/2517

บทที่ 14

ยอมความได้ และการชำระเงินทำให้คดีเล็กน้อย

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้^{23 24}

ที่อยากให้สังเกตคือ อนุมาตรา (2) และ (6) อยู่ในมาตราเดียวกัน แปลว่าทั้ง “การตกลงกันได้” และ “การปล่อยให้เวลาผ่านไป” นำไปสู่ผลเดียวกันในทางกฎหมาย ต่างกันแต่ว่าอย่างหนึ่งเป็นการตัดสินใจของคู่กรณี อีกอย่างเป็นผลของการไม่ได้ตัดสินใจ

อีกครั้งของ พ.ร.บ. ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 7 ที่คนอ่านข้ามคือส่วนท้าย ซึ่งบอกว่าถ้าหนี้ที่เป็นมูลของเช็คสิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด คดีก็เล็กน้อย ตอกย้ำว่าคดีเช็คผูกติดอยู่กับหนี้เบื้องหลังตลอดทาง

23. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 7 บัญญัติว่า

มาตรา ๗ ถ้าผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๔ ได้ใช้เงินตามเช็คแก่ผู้ทรงเช็คหรือแก่ธนาคารภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ออกเช็คได้รับหนังสือบอกกล่าวจากผู้ทรงเช็คว่าธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น หรือหนี้ที่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๔ ได้ออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้นได้สิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าคดีเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

24. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 บัญญัติว่า

มาตรา ๓๙ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดังต่อไปนี้

- (๑) โดยความตายของผู้กระทำผิด
- (๒) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย
- (๓) เมื่อคดีเล็กน้อยตามมาตรา ๓๗
- (๔) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง
- (๕) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิความผิดเช่นนั้น
- (๖) เมื่อคดีขาดอายุความ
- (๗) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

บทที่ 15

เส้นทางแพ่ง เช็คคืออะไรและใครต้องรับผิดชอบ

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้^{25 26}

สองมาตรานี้อธิบายว่าทำไมเช็คจึงมีน้ำหนักมากในทางแพ่ง เพราะความรับผิดชอบอยู่กับลายมือชื่อบนตราสารและเนื้อความในตราสารนั่นเอง ไม่ต้องย้อนไปพิสูจน์รายละเอียดของธุรกรรมเบื้องหลังทุกชั้น และนี่คือฐานที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 452/2552 ใช้อธิบายว่าเช็คค้ำประกันยังก่อความรับผิดชอบทางแพ่งได้ครับ

บทที่ 16

กำหนดเวลายื่นเช็ค และเช็คที่ค้างไว้นานเกินไป

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้^{27 28}

25. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 บัญญัติว่า

มาตรา ๙๘๗ อันว่าเช็คนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ส่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทรงตามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่าผู้รับเงิน

26. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 บัญญัติว่า

มาตรา ๙๐๐ บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบในตัวเงินนั้น

27. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 990 บัญญัติว่า

มาตรา ๙๙๐ ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน คือว่าถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้นถือว่าผู้ทรงสั่งสักรัสจะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สักรัสทั้งปวง ทั้งเสียสิทธิอันมีต่อผู้ส่งจ่ายด้วยเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้ส่งจ่าย เพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนั้น

28. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 บัญญัติว่า

มาตรา ๙๙๑ ธนาคารจำต้องใช้เงินตามเช็คซึ่งผู้เคยค้ากับธนาคารได้ออกเบิกเงินแก่ตน เว้นแต่ในกรณีดังกล่าต่อไปนี้ คือ

- (๑) ไม่มีเงินในบัญชีของผู้เคยค้านั้นเป็นเจ้านีพอจะจ่ายตามเช็คนั้น หรือ
- (๒) เช็คนั้นยื่นเพื่อให้ใช้เงินเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันออกเช็ค หรือ
- (๓) ได้มีคำบอกกล่าวว่าเช็คนั้นหายหรือถูกลักไป

อนุมาตรา (2) ของ ป.พ.พ. มาตรา 991 คือที่มาของคำว่าเช็คค้างนาน เมื่อพ้นหกเดือนนับแต่วันออกเช็ค ธนาคารไม่มีหน้าที่ต้องจ่ายอีก เช็คจึงไม่เหมือนเอกสารกู้ยืมที่นอนอยู่ในลิ้นชักได้นาน ๆ เพราะมีกลไกเรื่องเวลาซ้อนกันหลายชั้น ทั้งชั้นยื่นต่อธนาคาร ชั้นสิทธิไล่เบี้ย และชั้นอายุความฟ้องคดี

บทที่ 17

อายุความฟ้องคดีแพ่งตามเช็ค

บทกฎหมายประกอบประเด็นนี้²⁹

กรอบหนึ่งปีนี้เดินคนละชุดกับกรอบสามเดือนในทางอาญา จึงเกิดสถานการณ์ที่คนไม่คาดคิดได้ เช่น กรอบทางอาญาผ่านไปแล้วแต่กรอบทางแพ่งยังเหลืออยู่ ผมจึงบอกเสมอว่าให้ตรวจวันที่ให้ชดก่อนสรุปอะไรครับ

²⁹. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1002 บัญญัติว่า

มาตรา ๑๐๐๒ ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สละหลังและผู้ส่งจ่าย กำนัลามบให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกฎหมาย หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

คำถามที่พบบ่อย

ถาม เช็คเต็มแล้วแจ้งความได้ทุกกรณีหรือไม่

ตอบ ไม่ใช่ทุกกรณีครับ ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ต้องเป็นการออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย ถ้าหนี้ยังไม่มีอยู่ก่อนออกเช็ค เช่น นำเช็คไปแลกเงินสดตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1518/2535 หรือหนี้บังคับไม่ได้ ก็ขาดองค์ประกอบความผิด แม้เงินในบัญชีจะไม่มีเลยก็ตาม

ถาม เช็คที่ให้ไว้เป็นหลักประกัน ถ้าเต็มแล้วเงินหายไปเลยหรือไม่

ตอบ ไม่ใช่ครับ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 452/2552 อธิบายว่าเช็คที่ออกเพื่อประกันการชำระหนี้ไม่ก่อความรับผิดทางอาญา เพราะมิใช่เช็คเพื่อชำระหนี้อันเป็นองค์ประกอบของความผิด แต่ตราใบใดที่ยังไม่มีการชำระหนี้ ผู้ออกเช็คก็ยังคงต้องรับผิดชอบชำระหนี้ตามเช็คนั้นต่อผู้ทรงเช็คในทางแพ่ง

ถาม กำหนดสามเดือนเริ่มนับจากวันที่ลงในเช็คหรือวันที่ธนาคารปฏิเสธ

ตอบ เริ่มนับจากวันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินครับ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 150/2550 วินิจฉัยว่าความผิดตาม พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 เกิดขึ้นเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน มิใช่วันที่ลงในเช็ค การนับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 จึงเริ่มจากวันนั้น และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 984/2535 กับที่ 1983/2521 ยังวินิจฉัยว่าการยื่นเรียกเก็บอีกครั้งไม่ทำให้เริ่มนับใหม่

ถาม ถ้าผู้ออกเช็คจ่ายเงินภายหลัง คดีอาญาจะเป็นอย่างไร

ตอบ พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 5 กำหนดว่าความผิดตามมาตรา 4 เป็นความผิดอันยอมความได้ และมาตรา 7 กำหนดว่าถ้าผู้กระทำความผิดใช้เงินตามเช็คแก่ผู้ทรงเช็คหรือแก่ธนาคารภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าวว่ารณาคกรไม่ใช่เงินตามเช็ค หรือหนี้ที่ออกเช็คเพื่อใช้เงินนั้นสิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าคดีเลิกกัน ซึ่งสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

สรุป

จากที่เล่ามาทั้งหมด จะเห็นว่าเรื่องเช็คค้างเงินอยู่บนสองเส้นทางที่แยกกันมาตั้งแต่ต้น เส้นทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 เรียกร้องให้มีหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมายอยู่ก่อนแล้วจึงออกเช็คมาชำระ ทำให้เช็คค้างประกันและเช็คแลกเงินสดไม่เข้าองค์ประกอบตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1351/2542 และที่ 1518/2535 ส่วนกรอบสามเดือนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 เริ่มนับจากวันที่ธนาคารปฏิเสธและไม่เริ่มนับใหม่เพราะการยื่นเช็คซ้ำ ในขณะที่ พ.ร.บ. ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 5 และมาตรา 7 เปิดทางให้เรื่องจบลงด้วยการชำระเงินหรือการตกลงกัน และเส้นทางแพ่งเรื่องตัวเงินยังคงมีอยู่แม้ไม่มีความผิดอาญา

คนที่เข้าใจโครงสร้างนี้จะอ่านสถานการณ์ของตัวเองได้เร็วขึ้นมาก รู้ว่าควรขออะไรจากธนาคารในวันแรก รู้ว่าเอกสารชุดไหนอธิบายว่าเช็คใบนั้นออกมาเพื่ออะไร และรู้ว่ามียวันที่ใดที่ต้องจดไว้ให้แม่นยำ สุดท้ายแล้วเรื่องเช็คค้างไม่ได้ตัดสินกันที่ว่า “เงินในบัญชีมีหรือไม่มี” แต่ตัดสินกันที่ว่า “เช็คใบนั้นออกมาเพื่อชำระหนี้ หรือออกมาเพื่อค้างประกัน”

สิ่งที่ควรทำต่อไป

- 1 ขอใบคืนเช็คจากธนาคารและเก็บต้นฉบับไว้ พร้อมขอเช็คที่ถูกคืนกลับมาด้วย
- 2 จดวันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินครั้งแรกไว้ให้ชัด เพราะเป็นวันตั้งต้นนับกรอบเวลา
- 3 รวบรวมเอกสารที่อธิบายว่าเช็คใบนั้นออกมาเพื่ออะไร โดยเก็บทั้งหมด
- 4 ตรวจสอบสัญญาที่เกี่ยวข้องว่าเรียบร้อยในทางรูปแบบ เช่น ปิดอากรแสตมป์ และขีดฆ่าครบถ้วนแล้วหรือยัง
- 5 เก็บบทสนทนาที่เกี่ยวข้องไว้ทั้งหมด ไม่ลบและไม่แก้ไข
- 6 ตรวจสอบวันที่ให้ครบทั้งชุด ทั้งวันที่ลงในเช็ค วันที่ยื่นเรียกเก็บ และวันที่ธนาคารปฏิเสธ

อ้างอิงท้ายเล่ม

รายการกฎหมายและคำพิพากษาที่อ้างในเล่มนี้ พร้อมบทและเลขเชิงอรรถ

กฎหมายที่อ้างถึง

1	พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4	บทที่ 2 · เชิงอรรถ 1
2	พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 5	บทที่ 12 · เชิงอรรถ 17
3	ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96	บทที่ 12 · เชิงอรรถ 18
4	พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 7	บทที่ 14 · เชิงอรรถ 23
5	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39	บทที่ 14 · เชิงอรรถ 24
6	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987	บทที่ 15 · เชิงอรรถ 25
7	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900	บทที่ 15 · เชิงอรรถ 26
8	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 990	บทที่ 16 · เชิงอรรถ 27
9	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991	บทที่ 16 · เชิงอรรถ 28
10	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1002	บทที่ 17 · เชิงอรรถ 29

คำพิพากษาศาลฎีกาที่อ้างถึง

1	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 1518/2535	บทที่ 3 · เชิงอรรถ 2
2	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2088/2535	บทที่ 3 · เชิงอรรถ 3
3	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 5829/2540	บทที่ 4 · เชิงอรรถ 4
4	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 894/2539	บทที่ 4 · เชิงอรรถ 5
5	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2086/2545	บทที่ 5 · เชิงอรรถ 6

6	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2502/2534	บทที่ 5 · เชียงธรรม 7
7	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 634/2518	บทที่ 5 · เชียงธรรม 8
8	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 7909/2543	บทที่ 5 · เชียงธรรม 9
9	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 1351/2542	บทที่ 6 · เชียงธรรม 10
10	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 862/2512	บทที่ 6 · เชียงธรรม 11
11	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2570/2526	บทที่ 6 · เชียงธรรม 12
12	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 452/2552	บทที่ 7 · เชียงธรรม 13
13	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2921/2540	บทที่ 9 · เชียงธรรม 14
14	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 150/2550	บทที่ 10 · เชียงธรรม 15
15	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 7501/2544	บทที่ 11 · เชียงธรรม 16
16	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 588/2546	บทที่ 12 · เชียงธรรม 19
17	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 1983/2521	บทที่ 13 · เชียงธรรม 20
18	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 984/2535	บทที่ 13 · เชียงธรรม 21
19	คำพิพากษาศาลฎีกาเลขที่ 2380/2517	บทที่ 13 · เชียงธรรม 22

ฉบับเว็บไซต์: <https://dap-resolution.com/insights/bounced-cheque/> · เผยแพร่ กรกฎาคม 2569
 คำพิพากษาศาลฎีกาสืบค้นฉบับเต็มได้จากระบบสืบค้นคำพิพากษาของศาลฎีกา
 (deka.supremecourt.or.th)



จากผู้เขียน

หากคุณกำลังประสบปัญหาเรื่องนี้

ถ้าคุณกำลังเจอเรื่องแบบนี้อยู่ หรือไม่แน่ใจว่าหลักฐานที่มีในมือเพียงพอหรือไม่ สอบถามเข้ามาได้ครับ เราจะช่วยดูว่าเอกสารและข้อความที่คุณเก็บไว้บอกอะไรได้บ้างในทางกฎหมาย และมีทางเลือกอะไรอยู่ข้างหน้า

หลักฐานที่ควรเตรียมไว้ก่อนปรึกษา

- ☐ ใบคืนเช็คต้นฉบับจากธนาคาร พร้อมเหตุผลการปฏิเสธที่ธนาคารระบุไว้
- ☐ ตัวเช็คที่ถูกคืนมา ทั้งด้านหน้าและด้านหลังรวมถึงรายการสลักหลังทั้งหมด
- ☐ เอกสารที่แสดงมูลหนี้เบื้องหลัง เช่น สัญญากู้ยืม สัญญาซื้อขาย ใบสั่งซื้อ ใบส่งของ ใบแจ้งหนี้
- ☐ ข้อความหรือจดหมายที่คุยกันตอนส่งมอบเช็ค เก็บทั้งบทสนทนา อย่าตัดเฉพาะบางช่วง
- ☐ บันทึกวันที่ทราบว่าเช็คเรียกเก็บไม่ได้ครั้งแรก รวมถึงกรณีที่ธนาคารแจ้งด้วยวาจา

- ☐ หนังสือบอกกล่าวหรือหลักฐานการทวงถามที่ส่งไปแล้ว พร้อมหลักฐานการรับ
- ☐ หลักฐานการชำระเงินบางส่วนหรือการตกลงผิดผ่อน หากเคยมีการพูดคุยกันได้

1

เล่าเรื่องและแจ้งกำหนดเวลา

2

ประเมินขอบเขตและค่าใช้จ่าย

3

ดำเนินงานและรายงานผล

ปรึกษาเบื้องต้นไม่มีข้อผูกมัด และทุกเรื่องที่ปรึกษาเป็นความลับตามจรรยาบรรณวิชาชีพ โทร 065-145-5546 หรือติดต่อผ่านช่องทางใดก็ได้ที่สะดวก

ทนายเป็นหนึ่ง

Co Founder and Managing Partner, DAP Solicitors & Resolution

บทความนี้เป็นความรู้ทั่วไป มิใช่คำปรึกษาทางกฎหมายเฉพาะกรณี ข้อเท็จจริงที่ต่างกันเพียงเล็กน้อยอาจเปลี่ยนผลทางกฎหมายทั้งหมด และตัวบทความมีการแก้ไข โปรดปรึกษานายความก่อนดำเนินการใด ๆ



DAP Solicitors & Resolution Co., Ltd.

580/44 ซอยลาดพร้าว 87 เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310

โทร 065-145-5546 · LINE @046pihak · info@dapresolution.com

จันทร์-ศุกร์ 09:00-18:00 น.

dap-resolution.com